

Dr. Suat ÇALIŞKAN

Begüm GÜREL (LL.M.)

AÇIKLAMALI-İÇTİHATLI
DİLEKÇE ÖRNEKLERİ İLE HMK'DA
DELİLLER
VE
İSPAT YÖNTEMİ

- ◆ BELGE VE SENET
- ◆ UZMAN GÖRÜŞÜ
- ◆ KEŞİF
- ◆ İKRAR
- ◆ İSPAT DERECELERİ
- ◆ İSPAT YÜKÜ
- ◆ TANIK
- ◆ BİLİRKİŞİ
- ◆ YEMİN
- ◆ HUKUKA UYGUN DELİLLER

HER ŞEYİN EN MÜHİM NOKTASI, BAŞLANGIÇTIR.

İÇİNDEKİLER

HUKUK DAVALARINDA DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE İSPAT YÖNTEMLERİ.....	17
GİRİŞ.....	17
BİRİNCİ BÖLÜM: GENEL ESASLAR	19
1. DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN GENEL AÇIKLAMALAR.....	19
2. HUKUKA UYGUN DELİLLERLE İSPAT	24
2.1. Yasal Düzenlemeler Açısından	24
2.2. Yargısal Makamların Kararları.....	29
2.2.1. Usulsüz Olarak Yaratılan Delil.....	29
2.2.2. Kendisine Karşı İşlenmekte Olan Suç veya Haksız Fiil Teşkil Eden Eylemi Kaydetme	29
2.2.3. Kendisine Yönelik İşlenen Suçun İspatı İçin Yapılan Kayıtların Hukuka Uygunluğuna İlişkin Ölçütler.....	30
3. İSPAT DERECELERİ.....	33
3.1. Açıkça Dayanaktan Yoksun Olmama Ölçütü.....	33
3.2. Yaklaşık İspat	36
3.2.1. Geçici Ödemeler	37
3.2.2. Geçici Hukuki Koruma Yargılaması.....	37
3.2.3. Yaklaşık İspatın Arandığı Durumlar.....	38
3.2.4. Yaklaşık İspat Kuralları	39
3.2.5. Yaklaşık İspat ve İhtiyati Tedbirler	39
3.3. Kesin (Tam) İspat	41

İKİNCİ BÖLÜM: İSPAT VASITALARI (DELİLLER)	45
4. İKRAR.....	45
4.1. İkrar Kavramı.....	45
4.2. İkrarın Koşulları.....	45
4.3. İkrarın Şekli	46
4.4. İkrarın Uygulanma Özellikleri.....	47
4.5. İkrarın Türleri	48
4.5.1. Basit İkrar.....	49
4.5.2. Vasıflı ikrar	50
4.5.3. Bileşik İkrar.....	50
4.6. İkrar ve HMK Kuralları	54
4.6.1. Mahkeme önünde ikrar	54
4.6.2. İkrardan Dönme	55
4.6.3. Sulh görüşmeleri sırasında yapılan ikrar.....	56
4.6.4. İkrarın Deliller Şemasındaki Yeri	56
5. BELGE VE SENET	58
5.1. Belge Kavramının Kapsamı.....	58
5.2. Senet Çeşitleri.....	62
5.2.1. Adi Senetler.....	62
5.2.2. Sahtelik İncelemesi	62
5.2.2.1. İmzaya İlişkin İsticvap Davetiyesi Ara Karar Örneği.....	64
5.2.2.2. İmzaya İlişkin İsticvap Davetiyesi Şerhi Örneği	64
5.2.3. Resmi Senetler	65
5.2.3.1. İlamların ve resmi senetlerin ispat gücü	65
5.2.3.2. Noter Senetleri	67
5.2.3.3. HMK m. 209/1 hükmünün icra takiplerine etkisi	68
5.2.3.4. Türk konsolosları ve yabancı devlet makamlarınca hazırlanan resmî belgeler	69
5.2.4. Senetlerin Mahkemeye Verilmesi	70
5.2.5. Mahkemeye getirilmesi zor veya sakıncalı olan belgeler	72

5.2.6. Senetle İspat Zorunluluğu	73
5.2.6.1. Senede Karşı Senetle İspat Zorunluluğu.....	77
5.2.6.2. Senetle İspat Zorunluluğunun İstisnaları	78
5.2.6.2.1. Altsoy, üstsoy, kardeşler, eşler, kayınbaba, kayınvalide ile gelin ve damat arasındaki hukuki işlemler	78
5.2.6.2.2. İşin niteliğine ve tarafların durumlarına göre, senede bağlanmaması teamül olarak yerleşmiş bulunan hukuki işlemler	80
5.2.6.2.3. Yangın, deprem, deniz kazası gibi senet alınmasında imkânsızlık veya olağanüstü güçlük bulunan hallerde yapılan hukuki işlemler.....	81
5.2.6.2.4. Hukuki işlemlerde irade bozukluğu ile aşırı yararlanma iddiaları	81
5.2.6.2.5. Hukuki işlemlere ve senetlere karşı üçüncü kişilerin muvazaâ iddiaları.....	84
5.2.6.2.6. Bir senedin sahibi elinde beklenmeyen bir olay veya zorlayıcı bir nedenle yahut usulüne göre teslim edilen bir memur elinde veya noterlikte herhangi bir şekilde kaybolduğu kanısını kuvvetlendirecek delil veya emarelerin bulunması.....	86
5.2.6.2.7. Senet ile ispatı gereken bir hukuki işlem hakkında yazılı delil başlangıcı niteliğinde delil olması	87
5.2.6.2.8. Taraflar arasında, ispat sınırının üstünde bir hukuki işlemin tanıkla ispat edilebileceğine yönelik bir delil sözleşmesi bulunması.....	88
5.3. Adi Senetlerin İspat Gücü.....	89
5.3.1. Boş Kâğıda Atılan İmzanın Durumu	92
5.3.2. Elektronik İmza İle Oluşturulan Elektronik Veriler	93
5.4. İmza Atamayanların Durumu	97
5.5. Senette çıkıntı, kazıntı ve silinti	99
5.5.1. Bonoda tanzim tarihinin vade tarihinden sonrasına ilişkin olması.....	100

5.5.2. Senedin vade tarihinde tahrifat.....	100
5.5.3. Çek üzerinde değişiklik yapılması için keşidecinin parafının yeterli olması	102
5.5.4. Bilirkişi incelemesi yaptırılması	102
5.5.5. Senedin hükümsüzlüğüne yönelik defiler	102
5.5.6. İmzaya veya paraf imzasına itiraz.....	104
5.5.7. Parafın Keşideci Tarafından Atılmadığının İddia Edilmemesi.....	105
5.5.8. Bilirkişi incelemesi yöntemi	106
5.6. Yazı veya İmza İnkârı (Sahtelik İddiası)	107
5.6.1. Davalı tarafça açılan bir dava bulunmaması	109
5.6.2. Noterlikçe tasdik olunan vekâletnamede yer alan imzanın sahte olması.....	109
5.6.3. Fotokopi belgenin sahteliğinin ileri sürülmesi	110
5.6.4. Senedin geçersizliğinin tespiti yönünde dava açılmasında hukuki yarar bulunması.....	112
5.7. Yazı veya İmza İnkârının Sonucu.....	113
5.8. Güvenli Elektronik İmzalı Belgenin İnkârı	115
5.9. Sahte Senedin İptali	116
5.10. Haksız yere sahtelik iddiası.....	116
5.11. Sahtelik Hakkında Hukuk Ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Etkisi.....	117
5.12. Belgelerin Halefler Aleyhine Kullanılması Ve Adi Senetlerin Üçüncü Kişiler İçin Hüküm İfade Etmesi	118
5.13. Mahkemece Belge Aslının İstenmesi ve Geri Verilmesi.....	120
5.13.1. Senedin fotokopisinin hukuki niteliği.....	121
5.13.2. Belgelerin aslının ibrazı için süre verilmesi	122
5.13.3. Belgelerin karşılaştırılması	122
5.14. Belge aslının ibrazı usulü	123
5.15. Belgenin yerinde incelenmesi	124
5.16. Tarafların belgeleri ibrazı zorunluluğu	126

5.17. Tarafın belgeyi ibraz etmemesi.....	127
5.18. Üçüncü kişinin belgeyi ibraz etmemesi	130
5.19. Ticari defterlerin ibrazı ve delil olması.....	133
5.20. Yabancı dilde yazılmış belgeler.....	135
5.21. Yabancı resmi belgelerin yetkili makamlar tarafından onaylanması zorunluluğu	135
6. YEMİN.....	136
6.1. Yeminin Konusu.....	136
6.2. Yemine konu olamayacak vakıalar.....	137
6.3. Yemin Teklifi	138
6.3.1. Yeminden başka delili olduğunu beyan etmiş olan tarafın dahi yemin teklifinde bulunabilmesi.....	138
6.3.2. Dilekçedeki listesinde yemin deliline dayanıldığının açık bir şekilde belirtilmesi zorunluluğu	140
6.3.3. 1086 sayılı HUMK döneminde açılan davalar yönünden	140
6.4. Kendisine Yemin Teklif Edilen Tarafın Davet Edilmesi.....	141
6.5. Yemin Etmemenin Sonuçları.....	143
6.6. Yeminin İade Olunamayacağı Haller	144
6.7. Ölüm veya Fiil Ehliyetinin Kaybı Halinde Yemin Teklifi	145
6.8. Yemini Yerine Getirecek Kimseler	145
6.9. Tarafın Yemin Teklifinden Haberdar Olması.....	146
6.10. Yeminin Şekli	147
6.11. Sağır Ve Dilsizlerin Yemini	148
6.12. Hasta Veya Engellilerin Mahkeme Dışında Yemini.....	149
6.13. Yemin Edecek Kimsenin Mahkemenin Yargı Çevresi Dışında Olması	150
6.14. Yemin Konusunun Açıklattırılması	151
6.15. Yemin Tutanağının Düzenlenmesi	152
6.16. Yalan Yere Yemin İddiası	153
6.17. Yemin Verilmesine İlişkin Örnek Duruşma Tutanağı.....	155
6.18. Yemin Metni Örneği.....	156

7. TANIK	156
7.1. Tanık gösterme şekli.....	156
7.1.1. Tanık listesinin bildirilmesine ilişkin dilekçe örneği	160
7.2. Tanıklardan bir kısmının dinlenilmesiyle yetinilmesi	161
7.2.1. Tanık listesinde tanık isimlerinden sonra “vesaire” yazılmış olması	162
7.2.2. Karşı tarafın izni olmadan tanık delilinden vazgeçilememesi	163
7.2.3. Tanık dinletmekten vazgeçmeye ilişkin örnek duruşma tutanağı.....	164
7.2.4. Tanıkların hangi vakıta hakkında dinleneceklerini açıklama görevi	164
7.2.5. İspat edilmek istenen husus hakkında yeterli derecede sonuç alınmış olması hali	165
7.2.6. Tanığın ifadesinin neden kabul edildiğini veya edilmediğini hükmün gerekçesinde gösterilme zorunluluğu	166
7.3. Tanıklığın izne bağlı olduğu haller	166
7.4. Tanığın Davet Edilmesi	167
7.4.1. Tanık listesi verilmemiş olsa dahi taraflarca hazır bulundurulan tanığın dinlenilmesi zorunluluğu	169
7.4.2. Davetiyenin duruşma gününden en az bir hafta önce tebliğ edilmiş olması ve çağrı yöntemleri	170
7.4.3. Tanığın davet edilmesine ilişkin örnek ara karar	173
7.4.4. Tanık listesi verilmesine ilişkin örnek ara karar	173
7.5. Davetiyenin içeriği.....	173
7.6. Tanığın Dinlenilmesi	174
7.6.1. Tanık dinlenilmesine ilişkin örnek duruşma tutanağı	176
7.7. Tanıklığın İzne Bağlı Olduğu Hâller	177
7.8. Çağrıya Uyuma Zorunluluğu.....	177
7.9. Tanığa Soru Kâğıdı Gönderilmesi	180
7.10. Tanıklıktan Çekinme	180

7.11. Kişisel Nedenlerle Tanıklıktan Çekinme.....	182
7.11.1. Tanıklıktan çekinme hakkı bulunan tanığın dinlenilmesine ilişkin örnek duruşma tutanağı.....	183
7.12. Sır nedeniyle tanıklıktan çekinme	183
7.13. Menfaat İhlali Tehlikesi Nedeniyle Tanıklıktan Çekinme	185
7.14. Tanıklıktan Çekinme Hakkının İstisnaları.....	186
7.15. Çekinme sebeplerinin bildirilmesi ve incelenmesi.....	187
7.16. Çekinmenin Kabul Edilmemesinin Sonucu.....	188
7.17. Tanığın Kimliğinin Tespiti	188
7.17.1. Asliye Hukuk Mahkemesi Tahkikat Duruşma Tutanağı Örneği	189
7.18. Tanıklara İtiraz	193
7.18.1. Tanık beyanlarına karşı itiraz dilekçesi örneği.....	195
7.19. Tanığa Görevinin Önemini Anlatma	196
7.20. Yeminsiz Dinlenecekler.....	197
7.21. Yeminin zamanı ve şekli	198
7.21.1. Yemin metni örneği.....	199
7.22. Tanıkların Mahkemede Dinlenilmesi	199
7.23. Tanığın Bilgilendirilmesi.....	200
7.24. Tanığın Dinlenme Şekli.....	201
7.25. Yasak Davranışlar.....	202
7.26. Tercüman ve Bilirkişi Kullanılması.....	202
7.27. Yalan Yere Veya Menfaat Temin Ederek Tanıklık Edilmesi Ve Sonuçları	203
7.28. Tanığa Ödenecek Ücret Ve Giderler	203
8. BİLİRKİŞİ İNCELEMESİ	204
8.1. Bilirkişiye Başvurulmasını Gerektiren Haller	205
8.2. Bilirkişi Sayısının Belirlenmesi.....	207
8.3. Bilirkişilerin Görevlendirilmesi.....	208
8.3.1. Bilirkişi Görevlendirmesine ve Raporun Tebliğine İlişkin Ara Karar Örnekleri	211

8.4. Bilirkişilik Görevinin Kapsamı.....	213
8.5. Bilirkişilik Görevini Kabulde Yükümlü Olanlar	215
8.6. Bilirkişiye Yemin Verdirilmesi	216
8.7. Bilirkişinin Görevini Yapmaktan Yasaklı Olması ve Reddi.....	217
8.7.1. Bilirkişinin Reddi Talebine İlişkin Dilekçe Örneği	219
8.8. Bilirkişinin Görev Alanının Belirlenmesi.....	220
8.9. Bilirkişinin Görev Süresi	222
8.10. Bilirkişinin Haber Verme Yükümlülüğü	224
8.11. Bilirkişinin Görevini Bizzat Yerine Getirme Yükümlülüğü.....	225
8.12. Bilirkişinin Sır Saklama Yükümlülüğü.....	226
8.13. Bilirkişinin Yetkileri.....	227
8.14. Bilirkişi Açıklamalarının Tespiti ve Rapor.....	230
8.15. Bilirkişi Raporunun Verilmesi.....	234
8.16. Bilirkişi Raporuna İtiraz	235
8.16.1. Bilirkişi Raporuna İtiraz Dilekçesi	238
8.17. Bilirkişinin Oy ve Görüşünün Değerlendirilmesi	239
8.18. Bilirkişi Gideri ve Ücreti	240
8.19. Bilirkişinin Ceza Hukuku Bakımından Durumu.....	241
8.20. Bilirkişinin Hukuki Sorumluluğu	242
8.20.1. Bilirkişinin Hatalı Rapor Tanzim Etmesi Nedeniyle Tazminat Davası Dilekçesi Örneği	242
8.21. Davaların Açılacağı Mahkeme.....	244
8.21.1. Bilirkişinin Hatalı Raporu Nedeniyle Zarar Görene Yapılan Ödemenin Rücuan Tahsiline İlişkin Dava Dilekçesi Örneği	245
8.22. Rücu Davasında Zamanaşımı.....	246
9. KEŞİF	247
9.1. Keşif Kararı	247
9.1.1. Keşif Ara Karar Örneği.....	249
9.1.2. Keşif Tutanağı Örneği.....	250

9.2. Keşfe Yetkili Mahkeme.....	251
9.3. Keşfin Yapılması	253
9.4. Keşfe Katlanma Zorunluluğu	254
9.4.1. Soybağı Tespiti İçin İnceleme	257
10. UZMAN GÖRÜŞÜ	258
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: İSPAT YÖNTEMLERİ VE	
DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	261
11. TİCARİ DEFTERLERLE İSPAT	261
11.1. Ticari defterlerin ibrazı ve delil olması	262
11.2. Ticari Defterlerin Sahibi Aleyhine Delil Olması.....	265
11.3. Ticari Defterlerin Sahibi Lehine Delil Olması	266
11.4. Ticari Defterlerin İncelenmesine İlişkin Ara Karar Örneği.....	270
12. İSPAT YÜKÜ	270
13. DELİLLERİN İLERİ SÜRÜLMESİ.....	277
13.1. Taraflarca Getirilme İlkesi.....	277
13.2. Resen Araştırma İlkesi.....	278
13.2.1. Genel Açıklamalar	278
13.2.2. Resen Araştırma İlkesinin Geçerli Olduğu Dava Türleri.....	279
13.3. Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevi	281
13.3.1. Genel Açıklamalar	281
13.3.2. Tarafların dilekçelerinde veya beyanlarında ileri sürdükleri vakıaların açık olmaması veya çelişkili bulunması halinde	284
13.3.3. Dava dilekçesindeki talep sonucunun belirsiz olduğu durumlarda	284
13.3.4. Dava dosyasındaki delillere ilişkin hususlar	285
13.3.5. Davanın dayanağı olan hususların dilekçede gösterilmesi	287
13.3.6. Vakıaların somutlaştırılması ve delillerin ne maksatla gösterildiğinin açıklanması zorunluluğu	287
13.4. Delillerden Vazgeçilmesi	291

14. DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	293
14.1. Genel Olarak.....	293
14.2. Serbest (Vicdani) Delil Sistemi	294
15. KANUNİ DELİL SİSTEMİ	296
16. DELİL SÖZLEŞMESİ SİSTEMİ.....	299
16.1. Genel Açıklamalar.....	299
16.2. Delil Sözleşmesinin Türleri	300
16.2.1. Münhasır Delil Sözleşmesi.....	301
16.2.1.1. Hakem bilirkişi sözleşmeleri.....	301
16.2.2. Münhasır olmayan delil sözleşmeleri	302
16.3. Delil Sözleşmesinin Özellikleri.....	303
16.3.1. Delil sözleşmesinin tarafları bağlı kılması	303
16.3.2. Delil sözleşmesinin yazılı olması zorunluluğu.....	303
16.3.3. Delil sözleşmesinde gösterilen delillerle ispatlanabilme zorunluluğu	303
16.3.4. Delil sözleşmesi yapma özgürlüğü sınırsız olmaması.....	304
16.4. Örnek Olaylar	304
17. DELİLLERİ RET VE ÜSTÜN TUTMA	307
17.1. Kesin Deliller.....	307
17.2. Takdiri Deliller	309
17.2.1. Senet dışındaki belgeler.....	309
17.2.1.1. Yazılı delil başlangıcı	309
17.2.1.2. Tanık.....	310
17.2.1.3. Keşif, bilirkişi incelemesi ve uzman görüşü.....	310
17.2.2. Ceza Mahkemelerince Verilen Kesin Hükümlerin Delil Niteliği	310
17.2.2.1. Ceza hâkiminin kusur belirlemesinin hukuk hâkimini bağlamaması	311
17.2.2.2. Ceza mahkemesinin maddi olguların (vakıalar) varlığına ilişkin kararı hukuk hâkimini bağlaması.....	312

17.2.2.3. Ceza davasının sonucunun beklenip beklenmeyeceği sorunu	312
17.2.2.4. Trafik kazaları.....	314
17.2.2.5. Hukuk hâkiminin ceza hâkiminin tespit ettiği kusurla bağlı olmaması.....	314
17.2.2.6. Sahtecilik iddialarına dayalı hukuk davalarında ceza mahkemesi kararlarının etkisi.....	315
17.2.2.7. HAGB kararlarının hukuk mahkemesindeki davaya etkisi.....	315
17.2.3. Hukuk Mahkemelerince Verilen Kesin Hükümlerin Delil Niteliği	316
17.3. Delillerin Gerekçeli Kararda Tartışılması.....	317